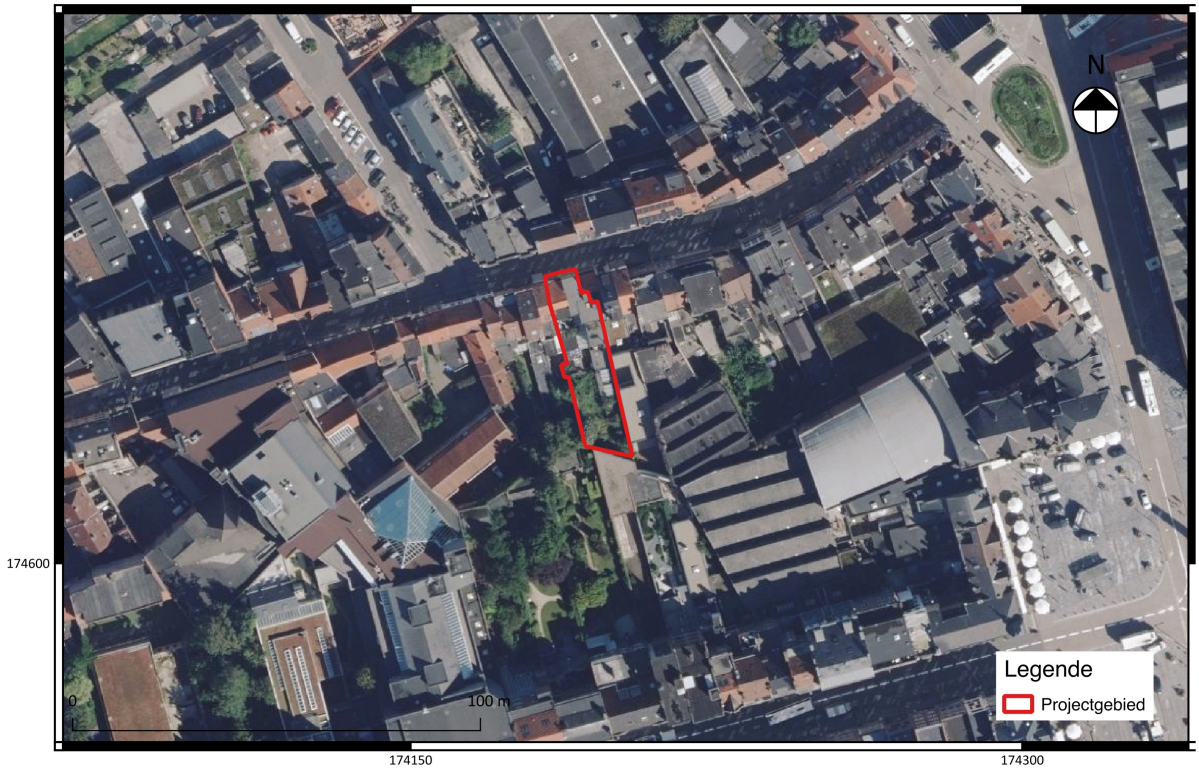
Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Diestsestraat te Leuven

Vanessa Vander Ginst

Laurane Dupont

Maarten Smeets

Kessel-Lo, 2017

Studiebureau Archeologie bvba

Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Diestsestraat te Leuven

Vanessa Vander Ginst
Laurane Dupont
Maarten Smeets

Kessel-Lo, 2017

Studiebureau Archeologie bvba

Colofon

Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Diestsestraat te Leuven	
Initiatiefnemers:	Lovani bvba
Projectleiding:	Vanessa vander Ginst
Erkend archeoloog:	Vanessa Vander Ginst
Auteurs:	Laurane Dupont, Vanessa Vander Ginst en Maarten Smeets
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

Studiebureau Archeologie bvba
Jozef Wautersstraat 6
3010 Kessel-Lo
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2017, Studiebureau Archeologie bv

Inhoudstafel

Inhoudstafel p.1

Hoofdstuk 1 Bureauonderzoek p.2
1.1 Beschrijvend gedeelte p.2
1.1.1 Administratieve gegevens p.2
1.1.2 Archeologische voorkennis p.4
1.1.3 Onderzoeksopdracht p.5
1.1.4 Beschrijving geplande werken p.6
1.1.5 Werkwijze p.10
1.2 Assessmentrapport p.11
1.2.1 Landschappelijke ligging van het projectgebied p.11
1.2.2 Historische beschrijving van het projectgebied p.14
1.2.2.1 Historische context van Leuven p.14
1.2.2.1.1 De ijzertijd en Romeinse periode p.15
1.2.2.1.2 De vroege en volle middeleeuwen p.16
1.2.2.1.3 De late middeleeuwen en nieuwe tijd p.19
1.2.2.2. Het projectgebied en haar omgeving p.20
1.2.2.3. Cartografische gegevens p.21
1.2.3 Archeologisch kader van het projectgebied p.26
1.2.4 Datering en interpretatie van het onderzochte gebied p.28
1.2.5 Synthese p.28

Hoofdstuk 2 Programma van maatregelen p.29
2.1 Gemotiveerd advies p.29
2.2 Programma van maatregelen p.29

Bibliografie p.30

Bijlagen p.31

Hoofdstuk 2 Programma van maatregelen

2.1 Gemotiveerd advies

Het projectgebied ligt in een archeologische zone, in de zone tussen de eerste en de tweede stadsomwalling van Leuven en is vanaf de volle middeleeuwen steeds bebouwd geweest. Het projectgebied ligt bovendien aan één van de vijf belangrijke verkeersaders, teruggaand tot de middeleeuwse structuur van Leuven, die het stadscentrum met het ommeland verbonden. In de nabije omgeving van het projectgebied bevinden zich enkele archeologische waarden, waaronder de verlore gegane Diestsepoort en de tweede stadsomwalling. Voor de 16de en 17de eeuw kon Meulemans achterhalen dat er op de huidige percelen vermoedelijk een smidse of twee huizen met schuur zouden hebben gestaan.

Op de percelen 17v en 17w, net ten oosten van het projectgebied, werd naar aanleiding van een renovatie aan de panden met nummers 220 en 222 een proefputtenonderzoek uitgevoerd door Archebo bvba op 24 januari 2017[27] . Dit onderzoek heeft aangetoond dat er zich in deze zone geen archeologische resten bevinden. Dit terrein bevat echter een andere toestand, nl. een hogere bebouwingsgraad, dan die van het projectgebied. De bouw van de huidige, deels onderkelderde en vrij recente (naoorlogse) gebouwen en diepliggende bijgebouwen op het projectgebied heeft wellicht in het verleden schade veroorzaakt aan het bodemarchief maar de situatie van de aanpalende percelen kan niet worden geextrapoleert naar die van het projectgebied. Aangezien er een verhoogde verwachting bestaat voor resten van middeleeuwse gebouwen binnen het projectgebied, specifieker panden die in verband te brengen zijn met een mogelijke smidse of mandenmaker, ambachten waar nog weinig over geweten is, lijkt hier, ondanks de verstoringen, nog kenniswinst uit te halen.

Op basis van het bureauonderzoek kan de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site bijgevolg niet gestaafd worden. Aangezien de geplande bouwwerkzaamheden de bodemopbouw volledig zullen verstoren, wordt verder onderzoek noodzakelijk geacht. Omdat de afbraak van de aanwezige bebouwing pas na het verkrijgen van de stedenbouwkundige vergunning zal plaatsvinden dient het onderzoek te worden uitgevoerd in uitgesteld traject.

Eerst wordt de opportuniteit van de diverse methoden van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem afgewogen.

Methode	Opportuun	Motivering
Landschappelijke profielputten	Nee	Er wordt binnen het projectgebied geen specifieke bodemkundige situatie verwacht die

[27] https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/2188/bijlagen/10713, Claesen e.a. 2017.

		het graven van landschappelijke profielputten noodzakelijk maakt. Het uitgevoerde bureauonderzoek heeft geen verwachting gecreëerd voor het specifiek aantreffen van een prehistorische artefactensite.
Geofysisch onderzoek	Nee	Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Ook dient er op gewezen te worden dat vooral grote en specifieke sporen opgemerkt worden tijdens dit soort onderzoek. Kleinere sporen die mogelijk deel uit maken van een plattegrond worden al sneller niet opgemerkt. Ook dient na de uitvoering van geofysisch onderzoek steeds verder onderzoek met ingreep in de bodem plaats te vinden om de aard van de aangetroffen anomalieën te verifiëren.
Veldkartering	Nee	Het terrein is op dit moment grotendeels verhard en bebouwd, waardoor deze methode momenteel niet kan worden gebruikt.

Vervolgens wordt de opportuniteit van de diverse methoden voor vooronderzoek met ingreep in de bodem afgewogen.

Methode	Opportuun	Motivering
Verkennend archeologisch booronderzoek	Nee	Tijdens het uitgevoerde bureauonderzoek werden geen elementen aangetroffen die specifiek wijzen op de mogelijke aanwezigheid van een steentijd artefactensite. Hoewel deze methode niet overdreven destructief is, lijkt het toch geen meerwaarde of kenniswinst te bieden voor het onderzoek.
Waarderend archeologisch booronderzoek	Nee	Tijdens het uitgevoerde bureauonderzoek werden geen elementen aangetroffen die specifiek wijzen op de mogelijke aanwezigheid van een steentijd artefactensite. Hoewel deze methode niet overdreven destructief is, lijkt het toch geen meerwaarde of kenniswinst te bieden voor het onderzoek.
Proefputten in functie van steentijd artefactensites	Nee	Tijdens het uitgevoerde bureauonderzoek werden geen elementen aangetroffen die specifiek wijzen op de mogelijke aanwezigheid van een steentijd

		artefactensite. Hoewel deze methode niet overdreven destructief is, lijkt het toch geen meerwaarde of kenniswinst te bieden voor het onderzoek.
Proefsleuven en/of proefputten	Ja	Het is nuttig deze methode toe te passen op het terrein, omdat de onderzoekstechniek een beter ruimtelijk inzicht biedt dan de voorgaande onderzoekstechnieken. Omwille van de situering van het terrein in een stadscontext met de verwachting dat er een complexe verticale strategie aanwezig is, is eerder een proefputtenonderzoek dan wel een proefsleuvenonderzoek aangewezen. Met deze methode wordt voornamelijk gepeild naar de dikte van het archeologisch bodemarchief. Hoewel deze methode een schadelijke impact op het bodemarchief heeft , is de impact ervan geringer dan deze van proefsleuven. Deze onderzoeksmethode is bovendien nodig om verdere uitspraken te kunnen doen over de eventuele aanwezigheid van een archeologische site op het terrein.

Na afweging van de opportuniteit van elke individuele onderzoeksmethode wordt de combinatie van verschillende methoden afgewogen op basis van dezelfde criteria. Aangezien het projectgebied zich binnen een historische stadskern situeert en hiermee in samenhang in een vastgestelde archeologische zone spreekt men van een site met een complexe verticale stratigrafie. Op basis van hogerstaande afwegingen en gezien de mogelijkheid op waarden uit de middeleeuwen en de nieuwe tijd wordt een vooronderzoek gehanteerd dat bestaat uit proefputten.

Het proefputtenonderzoek kan doorgaan indien het terrein volledig ontdaan is van alle bebouwing. Om het bodemarchief niet nodeloos te schaden dient de verwijdering van de vloerplaten van de huidige bebouwing onder archeologische begeleiding te gebeuren.
Omdat de afbraak van de aanwezige bebouwing zal plaatsvinden na het verkrijgen van de stedenbouwkundige vergunning, kan het vooronderzoek enkel in uitgesteld traject uitgevoerd worden.

2.2 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

2.2.1 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Doelstelling van een vooronderzoek met ingreep in de bodem is uitspraken te kunnen doen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site binnen het onderzoeksgebied en over het potentieel op kennisvermeerdering. Er wordt specifiek gekozen voor proefputten om na te gaan hoeveel archeologische niveaus aanwezig zijn in het projectgebied dat gelegen is binnen de historische stadskern van Leuven.

Mogelijk kunnen de gegevens uit het vooronderzoek met ingreep in de bodem bijkomende informatie aanleveren die toelaten de hypothesen gebaseerd op het bureauonderzoek te bevestigen, te verfijnen of bij te sturen op vlak van de opbouw van de ondergrond, aanwezigheid van intacte bodems, verstoring van de oorspronkelijke bodem, verwachte periode en aard van de site.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Op welke dieptes bevinden zich relevante archeologische niveau's?
- Waar ligt/ lag de hoogste grondwaterspiegel?
- Zijn er nog intacte bodems aanwezig?
- In hoeverre is de oorspronkelijke bodem (sub)recent verstoord?
- Zijn archeologische sporen aanwezig binnen het onderzoeksgebied en zo ja, wat is de precieze afbakening ervan in de ruimte en in de tijd?
- Is er een relatie met de aangetroffen contexten ter hoogte van de stadskern?

Aangezien vrijwel de volledige oppervlakte van het terrein (466 m^2) wordt bebouwd, wordt de volledige zone – naast de zone van de reeds bestaande kelder- geselecteerd voor het vooronderzoek met ingreep in de bodem (fig. 2.2). De onderzoeksdoelen zijn succesvol bereikt wanneer de vooropgestelde onderzoeksvragen en de bijkomende onderzoeksvragen van het assessment beantwoord zijn.

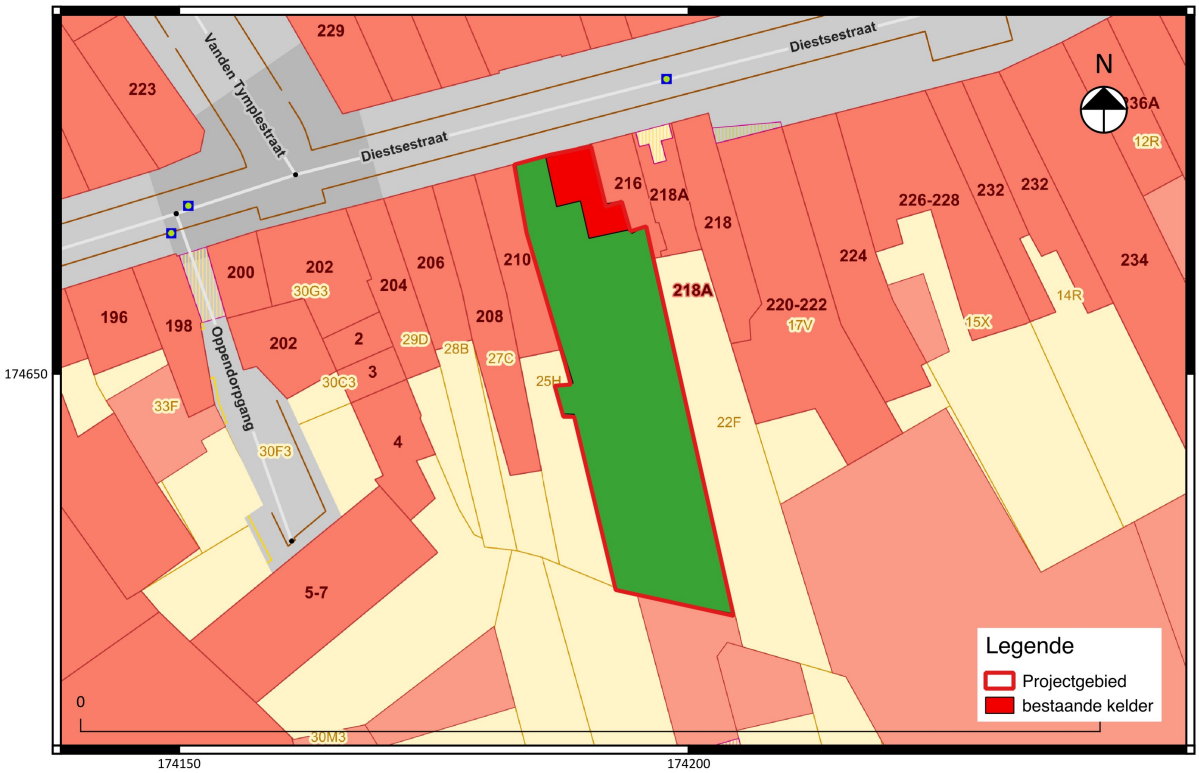

Fig. 2.2: Syntheseplan met aanduiding van de zone die geselecteerd is voor verder onderzoek (groen).

2.2.2 Onderzoeksstrategie, methode en technieken

Voor de gehanteerde onderzoekstechniek, de aanleg van proefputten, is hoofdstuk 8.6 van de Code van de Goede Praktijk (CGP) van toepassing. Het doel van deze strategie is om uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Er wordt geopteerd voor proefputten aangezien het projectgebied binnen de historische stadskern van Leuven ligt en er met proefputten beoogd wordt een zicht te krijgen op de stratigrafische opbouw van de te onderzoeken zones. Meer specifiek voor het terrein binnen een vastgelegde archeologische zone (stadskern van Leuven) is paragraaf 8.6.3 van de CGP van toepassing.

Om een optimale spreiding van het projectgebied te bekomen, worden 3 individuele proefputten van 4 bij 4 m voorzien oftewel 16 m^2 (fig. 2.3). De keuze voor dergelijke "grote" proefputten is om een zo duidelijk mogelijk zicht te krijgen op de horizontale spreiding van de sporen/structuren. Grotere proefputten zijn ook voordeliger omdat ze meer veiligheid garanderen en meer vrijheid bieden om mechanisch te ontgraven. De proefputten worden gelijkmatig gespreid over het terrein. Een ervan wordt aangelegd op de linker zijde om mogelijk nog bewaarde resten van oudere bebouwing te vatten. De andere proefputten worden gelijkmatig verspreid op het terrein om een optimaal zicht op de horizontale stratigrafie te bekomen.

De proefputten worden aangelegd conform de bepalingen uit CGP 8.6 en 8.6.3.
De proefputten worden aangelegd met een opgravingsvlak per archeologisch relevant niveau om een zicht te krijgen op de verticale stratigrafische opbouw van de te onderzoeken zones. Elke proefput wordt gezien als een beperkte opgraving en wordt zodanig geregistreerd.
Van proefputten wordt de volledige stratigrafische sequentie onderzocht.
Indien de diepte van de proefput de natuurlijke ondergond niet bereikt, worden per proefput enkele boringen of sonderingen gezet tot in de natuurlijke ondergrond in stratigrafisch primaire positie om de stratigrafie in kaart te brengen.
De putwanden van de proefputten worden grondig bekeken om aan te geven op welke niveaus er tijdens een eventuele opgraving opgravingsvlakken moeten worden aangelegd.

De proefputten worden uitgegraven met een voldoende zware graafmachine met een tandenloze bak.

De uitvoerders van het proefputtenonderzoek op de site met complexe verticale stratigrafie dienen te beschikken over bijkomende specifieke competenties. Overeenkomstig de bepalingen sub 8.6.3 van de CGP dient de veldwerkleider over voldoende ervaring in het onderzoek van sites met complexe verticale stratigrafie te beschikken. Verder is , nog volgens paragraaf 8.6.3 , een assistent-archeoloog zonder specifieke vereisten nodig, een conservator en een aardkundige die ingezet wordt als natuurlijke aardkundige eenheden in stratigrafisch primaire positie aanwezig zijn.

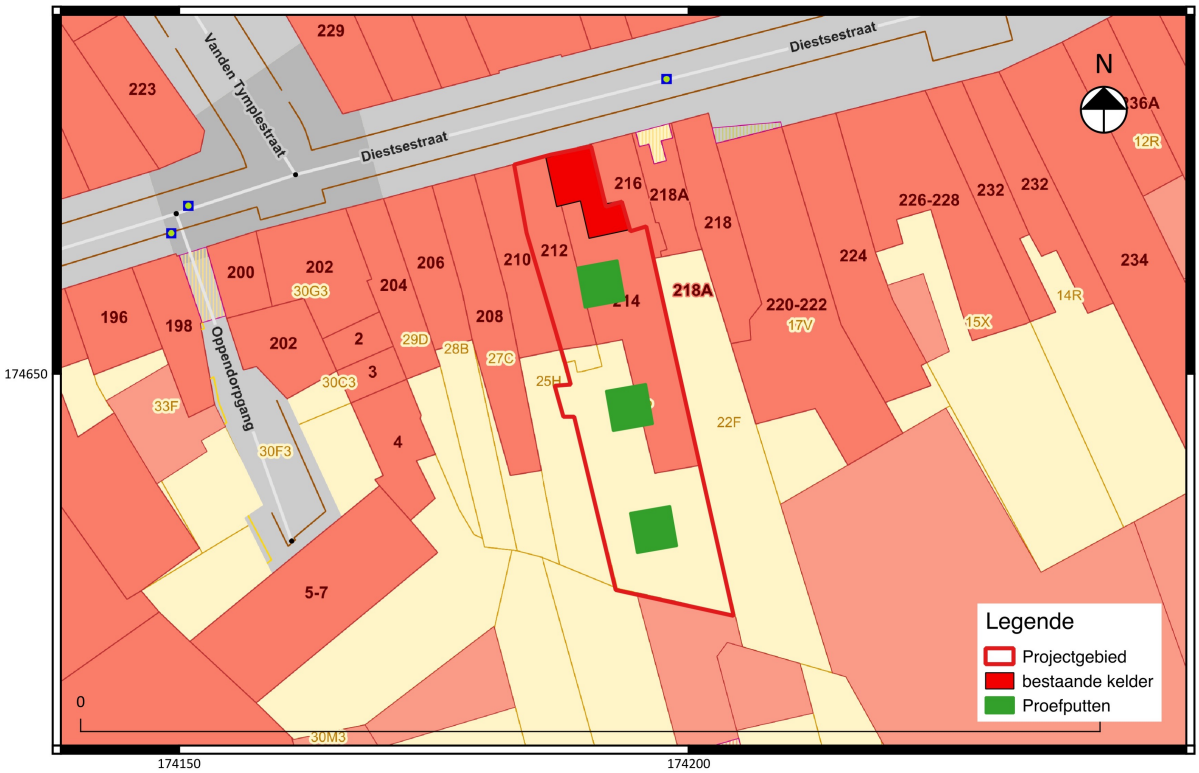

Fig. 2.3: Projectie van het voorgestelde proefputtenplan op de locatie van de geplande woonblokken.

Bibliografie

Websites (geraadpleegd op 8-05-2017)

https://cai.onroerenderfgoed.be

https://geo.onroerenderfgoed.be

https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/2188/bijlagen/10714

www.cartesius.be

www.dov.vlaanderen.be

www.geopunt.be

www.kbr.be

https://www.google.be/maps

BAEYENS L. 1959: *Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Leuven 89E*. I.W.O.N.L.

Claesen J. E.a. 2017: Archeologienota met ingreep in de bodem. Leuven –Cossmo, Kortenaken.

LEMAIRE R.M., GENICOT L.F. E.A. 1971: *Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in Vlaanderen. Architectuur. deel 1. Provincie Brabant. Arrondissement Leuven*, Luik.

LODEWIJCKX, M. & MEIRSMAN, E. 2010: Archeologisch proefsleuvenonderzoek op de locatie van de voormalige kerk en kloostertuin van het Kartuizerklooster te Leuven

PROVOOST A. (RED.) 1982: *Het bodemarchief van Oost-Brabant*, Leuven.

VAN BUYTEN E.A. (RED.) 1975: *Leuven een stad die groeit. Een gemeenschap bouwt aan haar milieu (tentoonstellingscatalogus),* Leuven.

VANDEKERCHOVE V. (RED.) 1996: *De archeologische afdeling van het Stedelijke Museum (Vander Kelden-Mertens)*, Leuven.

VAN EVEN E. 2001 (facsimile):Louvain dans le passé et dans le présent; Leuven.

VAN UYTVEN R. 1980: Leuven “De beste stad van Brabant”. Deel 1: De geschiedenis van het stadsgewest Leuven tot omstreeks 1600. *Arca Lovaniensis*, Leuven.